

Reprezentanții Școlii ardelene, printre primii cercetători în ale romanisticii

Petru Butuc, dr., conf. univ.

Summary

Althou, Linguistics as a branch of language appeared relatively in (1816), yet, the first researches in this branch were dated much earlier.

Most important of this works were written in the 18th century, in French, Italian, Spanish, according to The Romanistic Works. The first Romanistic Works were written in Romanian Language and elaborated by the Ardelean School.

The Linguistic Works are valued nowadays, too, as they contain the first scientific demonstrations, arguments about the Romanian Latin origin.

Este știut că mișcarea denumită „Școala ardeleană” este legată îndeosebi de activitatea, pe tărâm istoric și filologic, a trei cărturari de la sfârșitul secolului al XVIII-lea începutul secolului al XIX-lea: Samuil Micu (1745-1806), Gheorghe Șincai (1754-1806), Petru Maior (1760-1821). Alături de ei trebuie să amintim și de un alt scriitor, care a avut, de asemenea, preocupări în domeniul istoriei și limbii, dar care ne-a lăsat și o operă de reală valoare artistică. Este vorba de Ion Budai-Deleanu, „poetul latiniștilor” (1761-1820).

Reprezentanții tipici ai luptei de emancipare națională, cărturarii „Școlii ardelene” au căutat să legitimizeze drepturile poporului român prin argumente istorice și filologice. Latinitatea limbii române și continuitatea românilor în Dacia alcătuiesc ideile-cheie în jurul cărora gravitează cea mai mare parte a activității lor.

Pentru demonstrarea latinității limbii noastre, reprezentanții acestei Școli nu s-au limitat doar să o raporteze la latină, ci s-au referit, în repetate rânduri, și la asemănările ei cu celelalte limbi romanice, schițând astfel, la nivelul științei ei timpului, preocupări de romanistică comparată. Toți ei au fost buni cunoscători ai limbii latine, condiție **sin qua non** pentru orice studiu de romanistică, iar, dintre celelalte limbi romanice, au cunoscut îndeosebi italiana și, în parte, franceza, spaniola și portugheza.

În cadrul „Școlii ardelene” au fost puse probleme fundamentale de lingvistică romanică, actuale și până astăzi. Dintre acestea am putea numi: *formarea limbilor romanice; substratul autohton al limbilor romanice; fondul lexical al limbilor romanice și structura lui gramaticală, în raport cu limba latină; evoluția și dezvoltarea limbilor romanice ș.a.*

Dar contribuția cea mai mare și mai importantă a reprezentanților „Școlii ardelene” la patrimoniul romanisticii este demonstrarea originii latine a limbii române, deoarece fără erudiția și pasiunea lor, ea ar fi rămas încă multă vreme nerecunoscută ca limbă romanică. Samuil Micu și Gh. Șincai, în „*Elementa linguae daco-romanae sive valashicae*” (publicată la Viena, în anul 1780), au raportat limba română, cum se proceda atunci pentru toate limbile romanice, la latina clasică sau literară, susținând că ea, asemenea tuturor limbilor romanice, ar fi „coruptă” din aceasta.[1]

Petru Maior lărgiște concepția asupra originii latine a limbii române și a înruderii ei cu celelalte limbi romanice. El pornește de la constatarea, relevantă și de gramaticienii latini, a deosebirilor dintre latina populară și latina literară sau clasică, numind-o pe aceasta din urmă „*limbă grămătescă*” sau „*limbă învățată*,” iar pe cea dintâi – „*limbă de obște a poporului*” sau „*limbă poporană*.” Petru Maior susține că „*Limba latină cea din cărți și din limba poporului fu prefăcută, precum orice limbă cultivată din limba poporului a luat începutul său.*” Ea se vobește „*mai virtos în Roma și pe cetățile cele mai însemnate,*” dar „*mulțimea nu știe, fără numai limba poporului*”. [2]

Totodată, Petru Maior pledează categoric și cu deplină claritate, printre cei dinții romaniși ti europeni, că atât româna, cât și celelalte limbi romanice sînt continuatoare ale latinei populare. După el, în latina „poporană” își au originea asemănările, cât și unele deosebiri dintre limbile romanice. Petru Maior scrie că limba română „și în ț esătura ei cea din lontru se loveș te cu limba spaniolă, cu a frîncilor și mai vîrtos cu limba italiană.”

Petru Maior a fost primul care a sugerat ideea, recunoscută astăzi de toți i romaniși tii, că fondul latin popular s-a păstrat mai fidel în limba română, decît în celelalte limbi romanice, iar aceasta a avut loc în pofida faptului că franceza, italiana, spaniola și portugheza au fost neîntrerupt influenț ate de limba latină.

În ceea ce priveș te împrumuturile de termeni noi pentru exprimarea noț iunilor culturii moderne, Petru Maior consideră firească împrumutarea lor nu numai din latină, dar și din celelalte limbi romanice: „Precum grecilor, scrie el, le este slobod a împrumuta din limba elinească și sîrbilor și ruș ilor din limba slavonească cea din cărț i, aș a și noi avem a ne ajuta cu limba latinească cea corectă, ba și cu surorile limbii noastre, cu cea italienească, cu cea franț uzească și cu cea spaniolească.”

Ion Budai-Deleanu, contemporan al lui S. Micu, Gh. Ș incai și P. Maior, este singurul din „Ș coala ardeleană” care susț ine prezent a în limba română și a unui element de substrat daco-geto-tracic.[5] Ion Budai-Deleanu schiț ează corect procesul de formare, din latina populară, a limbilor romanice, considerînd că latina a încetat să mai fie o limbă unitară, mai întîi prin extinderea din Latium în întreaga Italie și apoi în teritoriile dinafara acesteia. Prin contactul cu limbile populaț iilor autohtone dinafară, latina a început să se diferenț ieze în dialecte, care au constituit baza formării limbilor romanice de astăzi. Fondul latin popular alcătuieș te fundamentul comun al limbilor romanice.

Ion Budai-Deleanu, deș i a greș it în unele mărunț iș uri, totuș i ideea influenț ei substratului și a superstratelor în formarea limbilor romanice s-a dovedit a fi o realitate istorică. Fondul latin popular constituie , după el, baza comună a tuturor limbilor romanice; și româna are comun acest fond, chiar dacă s-a dezvoltat izolat de celelalte limbi romanice.

Ceea ce e necesar să susț inem astăzi, după mai mult de două sute de ani, este faptul că activitatea reformatoare a „Ș colii ardelene”, privind limba română, a fost o urmare firească a identificării structurii ei latine și a înrudirii ei cu celelalte limbi romanice. De aceea, preocupările de romanistică au, prin „Ș coala ardeleană”, o tradiț ie de mai bine de două secole în lingvistica noastră, ele suprapunîndu-se cu cele ale lingvisticii romanice în ț ările apusene. Datorită „Ș colii ardelene”, latinitatea limbii și poporului român și înrudirea cu celelalte limbi și popoare romanice au devenit un crez naț ional. Reprezentant ii Ș colii ardelene s-au plasat în ansamblul problemelor majore ale ș tiinț ei lingvistice a epocii lor. Critica făcută de ei teoriilor curente în lingvistica romanică a vremii, ca și propriile lor teorii, dovedesc erudiț ie, competenț ă și pasiune, puse în serviciul adevărului istoric și ș tiinț ific.

Bibliografie

1. Lexiconul românesc, latinesc, unguresc, nemț esc, Buda, 1825, p.76; Apud: Macrea, D., Studii de lingvistică română, Bucureș ti, Editura Didactică și Pedagogică, 1970.
2. Macrea, Dumitru, Studii de lingvistică română, Bucureș ti, Editura Didactică și Pedagogică, 1970.
3. Puș cariu, Sextil, Limba română, Vol.1, Bucureș ti, Minerva, 1976. 4. Rosetti, Al., Cazacu, B., Onu, Liviu, Istoria limbii române literare, Vol.1, Bucureș ti, Minerva, 1971.
4. Rosetti, Al., Cazacu, B., Onu, Liviu, Ibidem, p.454-455.
1. Puș cariu, Sextil, Limba română, Vol.1, Bucureș ti, Minerva, 1976.

